

Homilie 17 augustus 2025 - 20ste zondag door het jaar

Lc 12:49-53: Geen vrede maar verdeeldheid

Hans Hauben

Geachte Medegelovigen,

Er bestaat geen probater middel om een gastheer of -vrouw tijdens een feestmaal de gordijnen in te jagen dan na een paar glazen te beginnen discussiëren over politiek of godsdienst. Die thema's liggen gevoelig en mijn moeder was er als de dood voor. Instinctmatig voelde ze dat dergelijke gesprekken meestal de verkeerde kant opgingen en de stemming grondig dreigden te bederven. In mijn jonge jaren was er nochtans aanleiding genoeg voor. Eerst ging het over collaboratie en repressie, daarna kwam de koningskwestie, en vervolgens was er een vier jaar aanslepende schoolstrijd. En dan zwijg ik nog over de taalproblemen, maar het meest fundamenteel bleef de tegenstelling tussen rechts en links, wat toen neerkwam op klerikaal en antiklerikaal, een conflict dat eigenlijk terugging tot de tijd van Jozef II en alle andere doorkruiste. Als er één belangrijke les uit te leren valt, dan is het wel deze: houd aan tafel de conversatie luchtig, snoer zatte nonkels op tijd de mond en geniet van het lekkere eten.

Aan dit alles moest ik terugdenken toen ik de Lucaspassage van vandaag (12:49-53) onder ogen kreeg, maar die tekst gaat natuurlijk over heel wat meer dan alleen maar over uit de hand gelopen gebakkelei.

“Denkt ge nu werkelijk dat Ik op aarde vrede ben komen brengen?” horen we Jezus zeggen. “Neen, verdeeldheid, dát ben ik komen brengen!” Het zijn woorden die we van Hem niet verwachten. En Hij doet er nog een schepje bovenop: Zijn optreden zal niet alleen leiden tot onenigheid tussen mensen die verder weinig met elkaar te maken hebben, maar ook tot ruzies binnen één en dezelfde familie, waar de vader zal staan tegenover de zoon, de moeder tegenover de dochter, de schoondochter tegenover de schoonmoeder en zo verder.

We zijn ver verwijderd van andere evangeliepassages, zoals die waar Jezus Zijn leerlingen vrede toewenst (Jo 20:19), of van het serene beeld dat men regelmatig van

Hem ophangt. Toch herinneren we ons ook het incident dat Marcus rapporteert, waarbij Jezus, na een heftige woordenwisseling met schriftgeleerden in zijn thuisstad Capernaum, zijn toegesnelde familie, die dacht dat Hij gek was geworden, beslist op haar plaats zette. Zijn échte moeder, broers en zussen, dat waren niet zijn biologische verwanten, zo zei Hij, maar wél zij die de wil van God volbrachten (Mc. 3:35).

En als we even nadenken, kan het bijna niet anders dan dat Jezus' veeleisende en vernieuwende leer al van bij het begin voor onrust en controverse zou zorgen, tot op het niveau van de familie, de Zijne niet uitgezonderd. Dat zien we ook daarna gebeuren, zowel binnen de Joodse gemeenschap als later, bij de 'heidenen' (d.w.z. de niet-Joden: Grieken, Romeinen en anderen), toen het christendom zich ook onder hen begon te verbreiden.

Enkele voorbeelden mogen volstaan. Bekend zijn de lotgevallen van Jacob(us) de Rechtvaardige, de 'Broeder des Heren'. Zoals de overige verwanten, was ook hij ten tijde van Jezus' optreden blijkbaar terughoudend en kritisch gebleven. Dat moet zeker tot spanningen binnen de familiekring hebben geleid. Het was pas naar aanleiding van een 'privé-verschijning' na Jezus' heengaan (1Kor. 15:7), dat hij een overtuigd aanhanger van de nieuwe beweging was geworden, in die mate zelfs dat hij weldra uitgroeide tot hoofd van de Joods-christelijke gemeenschap – de "kerk" – van Jerusalem. Dat belette hem overigens niet zijn leven lang een uiterst vrome, loyale en Tempelgebonden Jood te blijven. Toch werd de trouwe Jacob in 62 ter dood gebracht door toedoen van de toenmalige Joodse hogepriester Hanan ben Hanan (Ananos, zoon van Ananos), die kennelijk een diepe haat koesterde jegens de christenen onder zijn volks- en godsdienstgenoten en daarbij misbruik maakte van de tijdelijke afwezigheid van een Romeins gouverneur, die anders de executie waarschijnlijk had belet.

Ook tijdens de volgende twee-en-een-halve eeuw, toen het christendom zich, buiten Palestina, hoofdzakelijk was gaan verspreiden onder niet-Joden, en christenen regelmatig het slachtoffer werden van vervolgingen door de autoriteiten, verklikkingen door medeburgers, om niet te spreken van pogroms vanwege het stedelijk gepeupel, moeten zich binnenskamers vele drama's hebben afgespeeld, naar aanleiding van een bekering bijvoorbeeld.

Het meest schrijnende geval is dat van de 22-jarige Perpetua uit Carthago, doopleerling en moeder van een zuigeling, die in maart 203, naar aanleiding van spelen georganiseerd ter ere van Geta, de zoon van de toenmalige keizer (de Noord-Afrikaan Septimius Severus) en tot vermaak van het volk, in de arena voor de dieren werd geworpen omdat ze haar christelijk geloof weigerde af te zweren. Ze gaf niet toe aan de hartstochtelijke smeekbeden van haar heidense vader, van wie ze zielsveel hield en die met haar zoontje op de arm naar het proces was gekomen om haar aan te sporen toch maar een offer te brengen voor het heil van de keizer, al was het maar met het oog op de kleine. En zelfs procurator Hilarianus, die als rechter toch ook maar zijn job deed, trachtte haar op andere gedachten te brengen, voor haar eigen goed en dat van haar oude vader en kleine jongen. Maar op zijn beslissende vraag: "Is U christen?", antwoordde zij gedecideerd: "Ja, ik ben christen," daarmee bewust haar eigen doodvonnis ondertekenend. Samen met haar slavin Felicitas, die ook pas moeder was geworden en hetzelfde wrede lot onderging, wordt ze te eeuwigen dage vermeld in de Romeinse canon van de heilige mis, in een lange rij van vrouwelijke heiligen en martelaressen, zoals ze nog altijd staan afgebeeld op de zijwand van de Sant' Apollinare Nuovo in Ravenna.

Gelukkig hoefde dat niet altijd zo dramatisch af te lopen. Uit een gedeeltelijk bewaarde brief van precies honderd jaar later, een papyrus uit 303 (*POxy XXXI 2601*), toen de laatste, de 'grote' kerkvervolging onder keizer Diocletianus net was begonnen, blijkt dat een zekere Koprês, een christen die vanuit het stadje Oxyrhynchos in het Egyptische binnenland naar de hoofdstad Alexandrië was gereisd om er vóór het gerecht een zaak te regelen in verband met een stuk grond, aldaar tot de vaststelling kwam dat hij verplicht was vóór de aanvang van het proces een offer te brengen bij het beeld van de vergoddelijkte keizer. Zijn geloof verbood hem dat natuurlijk, maar als hij niet offerde, kon hij zijn proces vergeten. Gelukkig, zo laat hij zijn zus of echtgenote Serapias weten, mocht hij aan zijn (kennelijk niet-christelijke) 'broer' (een echte broer die was meegereisd, of misschien een goede kennis) een volmacht geven om in zijn plaats op te treden. Een Belgische oplossing dus, die iedereen blij maakte, behalve misschien Koprês' bisschop, voor zover die dat te weten kwam en ondertussen zelf niet ondergedoken was.

Niet elke christen was dus altijd even strikt, integendeel zelfs, maar in tijden van crisis moesten bisschoppen hoe dan ook streng optreden om de kudde bij elkaar te houden. Wie om reden van ‘afgoderij’ uit de Kerk werd gezet, ook al was die ‘afgoderij’ afgedwongen, kon pas na zware boetedoening en eenmalig (!) terug in haar schoot worden opgenomen. Dat gebeurde regelmatig wanneer de dreiging weer eens was geweken en vele zogenaamd afvalligen opnieuw kwamen aankloppen. Ook een dergelijke situatie kon een bron van stress zijn. Bisschoppen waren meestal begripvol en soms zelfs coulant – een markant voorbeeld was de flamboyante en diepmenselijke bisschop van Rome Callixtus (217/18-222), een vrijgelaten slaaf, gewezen bankier en man van het volk – maar het waren vaak mede-christenen die zelf veel hadden afgezien maar het hadden overleefd, die niet konden lachen met plantrekkers en moeilijk deden over de re-integratie van personen die blij hadden gegeven van zwakheid.

Bovenop al die politieke, maatschappelijke, familiale én kerkelijke ellende, kwam nog de private gewetenswroeging waarmee serieuze christenen werden geconfronteerd na een moment van versagen. Terecht beweert de Duitse historicus Hartmut Leppin, die enkele jaren geleden een standaardwerk schreef over het leven van de vroege christenen (*Die frühen Christen. Von den Anfängen bis Konstantin*, München 2018): “An den Christengott zu glauben war anstrengend” (p. 303). Bij velen moet het christelijk geloof, hoe bevrijdend ook, inderdaad zwaar hebben gewogen en een voortdurende bron van stress zijn geweest.

Toch heeft de ‘christen-met-de-pet’ het volgehouden en uiteindelijk heeft hij het gehaald. Ook nu wist David Goliath te verslaan. Het was keizer Constantijn, over wie ik hier enkele weken geleden mocht spreken naar aanleiding van de 1700ste verjaardag van het Concilie van Nicea, die in 313 een algemene godsdienstvrijheid afkondigde en aldus een razendsnelle expansie van de nieuwe en vitale godsdienst mogelijk maakte. Ook hij hakte tenslotte voor zichzelf de knoop door. Op zijn sterfbed liet hij zich dopen. Om dit alles zijn we hem dankbaar. Alhoewel verre van volmaakt, wordt hij in de kerken van het Oosten, samen met zijn moeder Helena, die al lang voordien de beslissende stap had gezet, als heilige vereerd.

Hans.Hauben@kuleuven.be